

JOUNI RANTA & MARKO EROLA

MITEN MYIN SUOMEN TÄYTEEN
VÄÄRENNETTYÄ TAIDETTA

TAMMI

JOUNI RANTA & MARKO EROLA

MITEN MYIN SUOMEN TÄYTEEN
VÄÄRENNETTYÄ TAIDETTA

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

Tämän kirjan kirjoittamiseen on saatu apuraha Suomen tietokirjailijat ry:ltä.

KUVAT: KESKUSRIKOSPOLIISI

© 2017 JOUNI RANTA, MARKO EROLA JA KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI

ISBN 978-951-31-9262-4

PAINETTU EU:SSA

Taiteella liiketoimintaa harjoittavat ovat
enimmäkseen huijareita.

– PABLO PICASSO

Sisällys

1. ITÄKESKUKSEN SÄRESTÖNIEMI	8
2. SUUNNITELMA B.	17
3. ONNENSOTURIT	26
4. TAITEILIJÄ JA GALLERISTI.	34
5. TURUN TAIDESALONKI	42
6. SCHJERFBECKIT ODOTTAESSA	50
7. KILPAILIJOITA	58
8. PARASTA ASIAANTUNTEMUSTA.	67
9. PANKKIEN SUOSIKKIPOIKA	77
10. RAVIHEVOSIA JA YKSINÄINEN SUSI.	86
11. SYVÄ UNI.	95
12. KERRANKOS SITÄ HITSAAJALLA SILMÄT PUNOITTAVAT	104
13. MILJONAKAUPPAA SOTHEBY'SILLÄ	113
14. ANNANKO HYMYSSÄ SUIN VAI ITKU SILMÄSSÄ?	121
15. TORKKUVA LAUTAMIES	129
16. KIPINÄMIKKONA KANSALLISPUISTOSSA	138
17. TUOMIOPÄIVÄ ON TÄÄLLÄ.	146
18. TEISTÄ ON TEHTY HÖLMÖJÄ	154
19. LUETTELO VÄÄRENNETYSTÄ TAITEESTA	160
20. SEPPÄ JO SYNTYESSÄÄN	175

1. Itäkeskuksen Särestöniemi

Joskus olut on niin halpaa, että sitä kuuluu juoda, vaikka ei ryyppäisikään.

Eräänä päivänä syksyllä 2013 istuin tuttavani kanssa kahden ja puolen euron oluella Helsingin Itäkeskuksessa sijaitsevassa kuppilassa, kun seuraamme tuppautui vieras mies. Tunkeilija oli noin 45-vuotias ja siististi pukeutunut, ei mitään keskikaljakuppiloiden kantajengiä. Hän kertoi kuulleen meidän keskustelevan taiteesta, mikä oli hyvinkin mahdollista, koska minun ääneni on kantava ja alkuiltapäivästä ravintolassa oli hiljaista. Hän kysyi, olemmeko kenties taulukauppiaita.

Hänellä olisi myytävänä Reidar Särestöniemen työ.

Baarit eivät olleet vieraita Reidarille, ja hänestä keskusteleminen kaljakuppilassa on minulle tuttuakin tuntuu puuhaa. Satunnaisten baarituttujen kanssa tulee aina juttua siitä, mitä itse kukin on tehnyt työkseen. Kun kerron toimineeni pitkään taidekauppiaina, joka kerta pari kolme ihmistä innostuu, että olisi sellainen ja sellainen taulu, onkohan se minkään arvoinen, voisitkohan katsoa. Baareissa olen tehnyt alustavat kaupat varmaan tuhansista tauluista.

Ikävä kyllä, vain ani harva myyjä- tai ostajakandidaatti on soittanut virottuaan.

Tämä Särestöniemeä kaupitellut soitti. Sovimme taapaamisen, johon pyysin ottamaan mukaan paitsi taulun myös sen alkuperä- ja omistajahistorian. Taulun historia, hienosti sanottuna proveniensi, on usein tärkeämpi kuin itse taulu. Lisäksi kerroin myyjälle, etten itse myy enää mitään. Olen pelkkä prosenttimies, kymmeneen pintaan tyytyväinen juoksupoika, joka vie taulut muille kauppiaille myytäväksi. Myynti voisi toisin sanoen kestää jonkin aikaa.

Tapasimme seuraavalla viikolla. Hän lykkäsi kouraani ryppyisen paperin. Siitä tiesin heti, ettei hän myynyt omaansa vaan jonkun muun taulua. Tauluun on nimittäin erilainen suhde, kun se on oma. Taulun omistajat kertovat ensin taulustaan intoa puhkuen ja vasta sitten antavat saman paperilla. Tämä kaveri ehti tuskin tervehdä, kun kädessäni oli jo lappunen.

Metri kertoo metrin kokoisen, punakeltasävyisen työn teohistoria oli kiinnostava. Proveniensi kertoi taulun olevan vuodelta 1980, vuodelta ennen Särestöniemen kuolemaa. Joku antiikkikauppias oli ostanut taulun suoraan Särestöstä, taiteilijan kuuluisasta korpiateljeesta. Suoraan taiteilijalta ostettu taulu on aina vähän hankala tapaus. Jos kuittia tai muuta tositetta ei ole, ostohistoriaa on mahdoton todentaa.

Toisaalta ei ole mitenkään harvinaista, että taulu on suoraan taiteilijalta. Eero Nelimarkka esimerkiksi saattoi ryppäämään lähtiessään ottaa mukaansa toistakymmentä taulua, joita hän myi sitä mukaa kuin rahat hupenivat viinaan ja takseihin. Taulut hän signeerasi vasta luovuttaessaan. Infrapunlampulla erotettavissa oleva jälkisigneeraus on aina hieman epäilyttävä. Nelimarkan signeeraukset tosin saattoivat parin Carillo-pullon jäl-

keen mennä ylösalaisinkin, joskus jopa väärälle puolelle taulua.

Vaikeasti todennettavan ostohistorian lisäksi tässä Särestöniemessä oli toinenkin epäilyttävä seikka. Kehyksen kiilat näyttivät uusilta varsinaisiin kehyksiin nähden.

Otin toimeksiannon. Minun tehtäväni ei ollut pohtia, oliko taulu sitä, mitä sen väitettiin olevan, vai eikö ollut. Taulu saattoi hyvinkin olla aito. Siltä se ainakin näytti. Jos se ei ollut aito, edessäni seisova juoksupoika ei välttämättä edes ymmärtänyt kaupittelevansa epäilyttävää taulua. Edes hänen toimeksiantajansa ei välttämättä ymmärtänyt.

Minun tehtäväni ei ollut tutkia taulun aitoutta tai moralisoida. Minun tehtäväni oli viedä taulu provenienssineen jollekin itseäni viisaammalle taidekauppiaalle. Hän osaisi minua paremmin arvioida taulun aitouden ja tarvittaessa tutkituttaa sen Ateneumissa. Mieluummin ottaisin muutaman satasen välityspalkkion kuin alkaisin itse pähkäillä Särestöniemen aitoutta.

Kirjoitin provenienssin puhtaaksi ja otin taulusta valokuvan. Ajattelin tarjota taulua maan arvostetuimpiin kuuluvalla taidekauppiaalle Paul Hörhammerille, ja Hörhammer halusi aina ensin nähdä valokuvan, ettei taulua turhaan kuljeteltaisi edestakaisin. Kuvan otettuani vein taulun erään tuttavani toimistolle odottamaan Hörhammerin yhteydenottoa.

Hörhammer on monta taulua hylännyt, mutta ei tätä. Muutaman viikon odottelun jälkeen taulu siirtyi Hörhammerille. Hänen alustava tarjouksensa oli 9 000–10 000 euroa. Siitä osasin laskea, että Hörhammer yrittäisi myydä taulua yli 20 000 eurolla – kohtuullinen hinta kotimaisen taiteen kestoosuosikin ja taidekaupan ilmapuntarin Särestöniemen työstä.

Hörhammer ei saanut taulua liikkumaan. Yksi vakavasti kiinnostunut ostajaehdokas oli, mutta hänkin etsi isompaa Särestöniemeä. Kuukaudet kuluivat. Minulle taulun myytäväksi tuonut kaveri kyllästyi odottamaan rahojaan ja pyysi tauluaan takaisin. Toppuuttelin ja kysyin, miten paljon hän taulustaan haluaa. Kerroin, että Hörhammerin lompsa on kunnossa mutta mahdottomia ei kannata pyytää. Hän oli joustava. Sovimme hinnaksi 5500 euroa.

Vein rahat samaan baariin, missä ensimmäisen keran tapasimme. Rahan vaihdettua lompakkoa totesin, että tarjoa nyt edes kalja. Höh, kaveri tuhahti, sain murto-osan siitä, mitä piti saada. Vastasin, että sinähän se hullu olet, kun myyt Reidarisi niin halvalla, älä minulle kiukuttele.

Tuoppi jäi tarjoamatta. En ole nähnyt häntä sen koommin.

Aikansa turhaan taulua kaupiteltuaan Hörhammer vei sen Hagelstamille. Jos minä olisin vinyt, en olisi päässyt kunnianarvoisan antiikki- ja taidehuutokauppakamarin tuulikaappia pidemmälle. Taulu olisi heti tuomittu väärennökseksi. Kun taulun sen sijaan vei jalosukuinen Paul Hörhammer ja sen otti vastaan yhtä jalosukuinen Mikael Schnitt, herrat luultavasti ylistivät taulua kuin yhdestä suusta ja hinnoittelivat sen yhteistuumin.

Keväällä 2014 huomasin taulun Hagelstamin huutokauppaluettelossa (myyntikohde numero 210). Työn nimeksi oli keksitty ”Lapin aurinko”. Lähtöhinta oli 16 000 euroa, mutta toukokuun lopulla pidetyssä modernin taiteen ja designin huutokaupassa vasarahinnaksi tuli 18 000 euroa. Se ei ole järisyttävä hinta Särestöniemestä, mutta markkinat eivät olleet häävit eikä pienehkö työ-

kään ollut tekijänsä parhaita. Oli hinta kuitenkin yli kolme kertaa hankintahinta.

Vasarahinnan päälle tulee vielä huutomaksu, tekijänoikeuskorvaus ja arvonnisäverot. Ostaja pulitti ”Lapin auringosta” noin 23 000 euroa. Minun osuuteni Hörhammerin tekemästä voitosta oli 1600 euroa. Ennen kuin sain välityspalkkion käteeni, tapaamisestani myyjän kanssa oli mennyt melkein vuosi. Sitten alkoi varsinainen hauskuus.

Muutama kuukausi huutokaupan jälkeen kuulin poliisin käyneen Hörhammerilla. Häntä oli kuulusteltu. Poliisilla oli menossa iso taideväärennöstutkinta. Tutkinnan aikana oli takavarikoitu kamera, jossa oli kuvia sadoista tauluista. Yksi kuva muistutti kovasti Hagelstamin huutokauppaluettelossa ollutta ”Lapin aurinkoa”, sitä minun kauppittelemaani Särestöniemeä.

Yhdennäköisyys ei vielä todista, että taulu on väärennös. Poliisilla oli kuitenkin painava syy epäillä taulua väärennökseksi: kamera takavarikoitiin mieheltä, jota oli vuosikausia epäilty paitsi väärennosten välittämisestä myös niiden maalaamisesta.

Hörhammer selitti kaupungilla, että poliisi oli kuulut häntä asiantuntijana. Minä puolestani vietin pari unetonta yötä. Arvelin, että poliisi hakee pian minutkin kuulusteltavaksi. Ystäväni kehotti etsimään myyjän, mutta tämän nimi ei enää muistunut mieleen. Jostain Lahden ja Kouvolan väliltä hän sanoi olevansa, mutta niin isolta alueelta on paha lähteä hakemaan.

Löysikö hän minut sattumalta? Vai oliko kyse täsmähyökkäyksestä?

En ollut enää vuosiin tehnyt aktiivisesti taulukauppaa, mutta puhelimeni soi edelleen kerran viikossa. Taulu-

kauppa on vaikeaa. Myyjä haluaa usein tuekseen jonkun, joka ymmärtää taidetta ja sen kauppaa. Minulla on kovan kauppiaan maine, ja nykyisin olen vähään tyytyväinen. Otan muutaman satasen välistä. Siksi joku on aina tarjoamassa jotain taulua.

Poliisi haki minut ennen pitkää Pasilaan. Kerroin sen, mitä olen edellä kertonut. Tammikuussa 2015 Ateneum tutki ”Lapin auringon”. Materiaalit ja taidehistoriallinen vertailu osoittivat taulun väärennökseksi. Taulu oli jonkun muun kuin Särestöniemen maalaama. Teoksen Hagelstamilta ostanut suuren metsäyhtiön naisjohtaja halusi rahansa takaisin.

Kuulustelupöytäkirjojen mukaan Ateneumin johtava konservattori Kirsti Hiltunen oli nähnyt taulun ensimmäisen kerran Hagelstamin huutokauppaa edeltäneessä näytössä. Hän piti työtä huonolaatuisena ja kyseenalaisti sen aitouden. Hiltunen kertoi poliisille, että oli esittänyt epäilynsä Hagelstamin Mikael Schnittille. Schnitt ei tunnustanut ottavan epäilyä vakavasti.

Schnitt puolestaan kertoi poliisille, ettei tunne Hiltusta, mutta voisi kyllä nähdessään tunnistaa tämän. Kohtaamisen Hiltusen kanssa huonosti muistaneen Schnittin mielestä Hiltunen ei sanonut taulua väärennökseksi vaan pikemminkin ”heikoksi”. Hiltusen lausahduksen Schnitt tulkitsi kannanotoksi työn taiteellisesta tai rahallisesta arvosta.

Kuulusteluissa sanotun voi tiivistää näin: Minä luotin Hörhammerin ammattitaitoon. Hörhammer luotti Hagelstamin ammattitaitoon. Hagelstam luotti Hörhammerin ammattitaitoon. Ostaja luotti Hagelstamin ammattitaitoon. Jokainen luotti johonkuhun.

Kaikilla oli vilpiton mieli.

Vilpitön mieli suomalaisen taidekaupan toimijoilla on ollut aina. Sen seurauksena suomalaisten kotien paraatipaikoilla roikkuu tuhansia taideväärennöksiä. Väärennöksiä on niin paljon, että pahaa tekee. Taulut on myyty maan ja maailman arvostetuimpien taiteilijoiden töinä. Niitä ovat myyneet maan arvostetuimmat taideliikkeet ja huutokaupat. Niillä on tehty kymmeniä miljoonia euroja – sitä enemmän, mitä ylempänä taidekaupan ruokaketjussa toimija on.

Minä tiedän. Olen myynyt yli tuhat taideväärennöstä. Ne on maalannut mies, jonka kameran poliisi takavarikoi. Kutsun häntä Taiteilijaksi. Olen tuntenut Taiteilijan yli kolmekymmentä vuotta ja nähnyt tuhansia hänen maalauksiaan. Koskaan niissä ei ollut hänen omaa nimeään. Ne on signeerannut Akseli Gallen-Kallela, Pekka Halonen, Eero Järnefelt, Elvi Maarni, Veikko Marttinen, Onni Oja, Hjalmar Munsterhjelm, Tyko Sallinen, Helene Schjerfbeck, Hugo Simberg, Ellen Thesleff, Sam Vanni, Marc Chagall...

Poimi nimi taidekirjasta, ja olen myynyt väärennöksen hänen taiteestaan.

Tämä on minun tarinani. Olen aikonut kertoa sen jo pari kertaa aiemmin, mutta kummallakin kerralla päädyin repimään muistiinpanoni. Halusin suojella itseäni ja muita. Nyt olen rangaistukseni kärsinyt ja muut ovat pääosin kuolleet. Vielä eläville en halua aiheuttaa tarpeetonta harmia, joten ihan kaikkia yksityiskohtia en kerro nytkään.

Minun tekemisissäni on ihan tarpeeksi sulateltavaa, on ollut ainakin itselleni. Vaikka tietää mitä on tehnyt, paperilla asiat näyttävät vielä pahemmilta. Vaikeinta on tunnustaa itselleen.

Kerron tarinani antaakseni taiteen ystäville käsityksen siitä, miten taidemaailma on toiminut ja toimii. Haluan taidetta ostavien tietävän, että huutokauppakamareilla, taidemuseoilla ja muilla taiteen alkuperästä lausuntoja antavilla asiantuntijoilla ei ole mitään vastuuta. Haluan, että kuolinpesistä yhä uudelleen huutokauppoihin tulevat väärennökset saadaan pois kierrosta. Taidekaupan pöytä on putsattava. Taidekaupan toimijat on vaihdettava.

Väärennetty taide on ollut maan tapa. Sitä on alettu tutkia kunnolla vasta 2000-luvulla. Meni vuosikymmeniä ennen kuin ketään tuomittiin. Väärentäjien ja huutokauppioiden sijaan häkkiin on pantu taidekauppiaita. On tuomittu joku roposia tienannut, kun samaan aikaan huutokaupat ovat myyneet väärennöksiä miljoonilla. Huutokaupat pääsevät aina pälkähästä väittämällä, etteivät tiedä teoksen alkuperää. Huutokauppakamarit ovat olleet teflonia. Tähän asti niitä ei ole kukaan edes tutkinut.

Purnasin asiasta kerran eräälle poliisille. Hän sanoi tyynesti, että pääsee parin vuoden päästä eläkkeelle, ei hän lähde taistelemaan varakkaiden sukujen juristien kanssa. Toinen poliisi valitti, että taide on niin pirun vaikea laji, mieluummin hän tutkii murhia. Murhissa ei ole vaikeaa terminologiaa. Katsotaan vaan, kuka löi ketä ja millä.

Vastuutaan väistävät huutokaupat, museot ja taideliikkeet ovat luoneet tilaisuuden, joka teki minusta ja monista muista varkaan. Opiskelleet ja kokeneet taidekauppiaat eivät ole muka ymmärtäneet, kun heille tuodaan joka toinen viikko arvosteos. Ei voi olla niin, että galleristit ja huutokauppiaat eivät tiedä mitään. Paul Hörhammer ja Wenzel Hagelstam ovat paljon minua viisaampia

miehiä. Paul sanoi, että tuo taulu. Paul vei sen Wenzelille, joka huutokauppasi sen.

Kyllä he ymmärtävät, mutta vielä enemmän he ymmärtävät rahan päälle. Väärennöksellä saa saman rahan kuin aidolla. Peukut vaan pystyyn, ettei ongelmia tule ja taulu palaa aikanaan vasaran alle entistäkin ehompana. Joko Hörhammerilla, Hagelstamilla ja kumppaneilla on ollut vilpitön mieli – tai sitten he ovat koko ajan tienneet, missä mennään. Jos heillä on ollut vilpitön mieli, he ovat väärällä alalla. Normaalityössä he olisivat saaneet potkut aikaa sitten.

Joskus markka-ajan lopulla kävin viinilasillisella Hörhammerin kanssa. Meillä oli jotain riitaa – olisiko ollut niin, että olin joutunut taas putkaan ja kiukuttelin Hörhammerille sitä, että poliisi on aina minun kimpussani, vaikka hänkin myy väärennöksiä pilvin pimein. Hörhammerin vastauksen muistan vieläkin: hänellä on periaatteessa ”lupa” myydä väärennöksiä, koska hän ei voi tietää, että ne ovat väärennöksiä.

Asiaa puitiin myöhemmin uudelleen. Kun uhkasin julkistaa tietoni, Hörhammer myönsi, että tottahan toki kaupan on mennyt väärennöksiäkin. Sitten hän kysyi, millaisella summalla antaisin asian olla. Tarjottu summa oli huomattava, ei miljoonaa markkaa, mutta satoja tuhansia kuitenkin.

Onneksi lompsani oli silloin kunnossa. Ylimääräiset höyryt päästelyäni annoin asian olla. Jos olisin ottanut lahjuksen, en voisi nyt kertoa tätä tarinaa. Se alkaa 1950-luvun Forssasta, missä jo lapsena oivalsin, ettei minulla ollut mitään mahdollisuuksia pärjätä ja rikastua. Minut oli syntymässä tuomittu tavalliseen elämään.

Miten väärässä olinkaan.

2. Suunnitelma B

Jokainen lapsi on pohjimmiltaan rikollinen.

Näin on sanonut Denis Diderot, ranskalainen valistusajan filosofi ja taidearvostelija. Diderot on oikeassa. Rikollinen on kuin lapsi, niin omien halujensa ja tarpeidensa vietävissä, että muiden halut ja tarpeet unohtuvat joskus kokonaan eikä omatunto pahemmin soimaa. Kyky huomioida toiset kehittyy luultavasti jo lapsuudessa, jos kehittyy.

Niin kuin kaikki sen ajan teollisuuspaikkakunnat, Forssa oli jyrkästi kahtiajakautunut. Oli herrat ja oli duunarit. Kummatkin elivät elämäänsä kyräillen toisiaan näkymättömän aidan yli. Duunari kadehti herraa ja pani toivonsa kommunismiin. Jonain päivänä tilit vielä tasataisiin. Työmies ottaisi leveämmän siivun vaikka väkisin.

Isäni työskenteli Finlaysonilla lämmittäjänä ja äiti kehääjänä. Työ oli heille kaikki kaikessa. Töistä ei jääty pois millään verukkeella. Juuri missään ei käyty. Elämä oli vaaka kuin vesi tuopissa. Yhtään ei haluttu laineita. Lapsiaan he eivät halunneet kouluttaa mitenkään. Koulut olivat herrain penskoja varten. Meidän oli paras hankkia varmat ammatit.

Koulumatkalla kommunistien pojan ei sopinut edes puhua Finlaysonin johtajien lapsille, jotka pelasivat puis-

tossa tennistä. ”Kierrä vaan sieltä vähän kauempaa”, isä opasti. En malttanut. Seisoin tenniskentän aidan takana ja katselin, kun hyväosaiset pelasivat. Miten palavasti halusinkaan pelata. Miten puhtaana valkoisina shortsit ja paidat loistivatkaan punaista massakenttää vasten. Miten hieno ääni palloon osuvasta mailasta lähtikään.

Jo poikasena minua alkoi kiusata tämä ajatus: Minusta tulee duunari. Minulla ei ole mitään mahdollisuuksia saavuttaa mitään erityistä. Minua odottaa jossain samanlainen kultakello, jonka vanhempani saivat yhtiöltä palkinnoksi neljäkymmenen vuoden uskollisesta palveluksesta. Ahkeruus kiitettävä, huolellisuus kiitettävä, palkka välttävä.

Kun mietin tulevaisuuttani, en keksinyt pienintäkään mahdollisuutta nähdä rahaa.

On sanottu, että lapsuus loppuu päivänä, jona alkaa murehtia tulevaisuutta. Minun lapsuuteni loppui lyhyeen. Olin sisäisesti epävarma ja ulkoisesti arka. Olin maailman ujoin lapsi. Viihdyin omissa oloissani, ja tykkäsin käydä kalassa. Hipsin rantaan, keitin kahvit pienellä pannulla ja ongin. Olin onnellinen niin kuin vain lapsi voi. En tiedä, olenko koskaan ollut yhtä onnellinen, vaikka paljon olen nauranut.

Kun joskus vuosia myöhemmin oli paljon rahaa ja Mersu, riisuin kerran kravatin, hain marketista ongen, kaivoin vähän matoja ja ajelin lapsuuden onnellisille apajille. Kyhäsin nuotion kaupasta ostetuista klapeista ja aloin kalastaa. Sain pienen ahvenen, mutta sitä lapsuuden fiilistä en tavoittanut. Lapsena en koskaan haaveillut rahasta, mutta ihminen muuttuu heti, kun saa kiinni rahan syrjästä. Muu menettää arvonsa, eikä paluuta entiseen ole.

Sammutin nuotion, solmin kravatin takaisin kaulaan ja ajoin lujaa pois.

Olin ihan hyvä koulussa. Muistini pelaa niin hyvin, että oppi tarttui puheesta päähän. Olen myös sinut numeroiden kanssa. Se ainoa kymppi koulussa oli matemaatiikasta. Kotona sitä tuskin noteerattiin. Koulunkäyntiin ei kannustettu lainkaan, mitä nyt äidin siskot toivat joskus kirjoja luettavakseni huomattuaan, että minulla on taipumusta sellaiseen.

Isä pani minut ammattikouluun, koska siellä ei ollut lukukausimaksuja ja koska siellä sai ruoan kerran päivässä. ”Syökin sitten tarpeeksi”, hän patisti. Kyllä minä oman osani muusia vetelin, mutta koneita pelkäsin niin, että työ metallimiehenä lähinnä kauhistutti.

Ammattikoulussa keskityin koripalloon. Olen äärimmäisyisihminen. Päähäni sopii kerrallaan yksi asia, ja siihen yhteen heittäydyn estottomasti. Viitisen vuotta elämäni mahtui vain koripalloa. Seuratreenien lisäksi pommitin aamusta iltaan talomme autotallin päätyyn naulattua koria. Ennen pitkää osasin käsitellä palloa niin taitavasti, että pelipaikkani vaihtui laiturista takamieheksi. Sillä paikalla olin yksi ensimmäisiä ”ylipitkiä” pelaajia – vartta on 190 senttiä.

Aloitin pallon pompotuksen Forssan Alussa, työväen-seurassa. Muutaman vuoden vartuttuani siirryin Forssan Koripoikiin. Silloin isä sai kuulla kunniansa: poikasi karkasi lahtareihin.

Ammattikoulusta pääsin kirjapainoon leikkaajaksi ja sitten Finlaysonille englantilaisen saneerausmiehen apuriksi. Sitten sain tilaisuuden pelata koriksen mestaruussarjaa Karkkilan Urheilijoissa. Olisin päässyt Pantte-reihinkin Helsinkiin, mutta itsetuntoni oli niin heikko,

etten uskonut pärjääväni pääkaupungissa. Viitisenkymmentä kilometriä Forssasta etelään nököttävä Karkkila tuntui paljon turvallisemmalta vaihtoehdolta.

Karkkilassa pääsin Kymi Oy:lle johtotehtäviin hinkuille suunniteltuun koulutukseen. Vuoden kestäväälle rationalisointikurssille haki parisensataa ihmistä. Heino-
lan ja Karkkilan tehtailla pidettyjen pääsykokeiden jälkeen kurssille hyväksyttiin parikymmentä opiskelijaa, joista olin ainoa pelkän ammattikoulun käynyt. Kaikki muut olivat teknikoita. Kun sain tiedon hyväksymisestä, kipaisin heti kirjakauppaan ostamaan laskutikun ja aloin harjoitella sen käyttöä.

Teoriaosuudet pidettiin Kouvolasta puolisen tuntia pohjoiseen sijaitsevassa Verlan lomakylässä. Muu aika harjoiteltiin tehtailla. Teoriaopiskelu oli leppoisaa. Perinteikäs ruukkimiljöö oli viihtyisä. Tulin toimeen opettajien kanssa ja opin pänttäämättä. Viimeistään Verlassa oivalsin, että olisin pärjännyt koulussa kuin koulussa, jos yhtään olisi siihen suuntaan kannustettu.

Kurssi teki hyvää itsetunnolleni. Kun oli pari kuukautta opiskeltu, rohkenin pyytää kurssilla emäntänä työskennelleen nuoren naisen tanssiaisiin. Hän oli Maailman Kaunein Nainen. Sympaattinen, sielukas ja 180-senttinen. Hänellä oli hieno, suojattu sukunimi, jota en enää muista. Opiskelukaverit ja opettajat virnuilivat, että turha koittaa. Kukaan ei ole saanut sitä lämpenemään.

Olin aivan kauhuissani asiaa esittäessäni. Yllätyksekseni hän suostui daamikseni.

Meidän piti tavata iltayhdeksältä. Kouvolasta haetut juhlujuomat tekivät kuitenkin tepposet: en muistanut mennä tapaamiseen. Vasta aamupalalla ymmärsin vir-

heeni. Ensin sain julman katseen. Sitten hän tuli kertomaan, että odotti rappusilla tunnin. Änkytin jotain. En voinut sanoa, että oli niin hauskaa ja oli pari naistakin.

Pyysin saada korjata virheeni. Tulisin parin päivän päästä morjestamaan viinipullon kanssa. Hetken vastaan hangoiteltuaan hän myöntyi, enkä sen koommin enää yöpynyt lomakylän mökeissä. Aloimme pitää yhtä, vaikka kumpikin seurustelimme tahoillamme. Minulla oli Forssassa tyttöystävä ja hänellä Helsingissä poikaveri, jonka valokuvan hän aina käänsi kasvot alaspäin.

Aloin pitää Maailman Kauneimmasta Naisesta ihan tosissani. Viimeisellä kurssiviikolla poikkesin hänen luonaan ja vannoin tulevani tervehtimään häntä. Hänen vierestään lähdettyäni soitin tyttöystävälleni Forssaan. Maailmani romahti sillä puhelulla: tyttöystäväni odotti lasta.

Ajelin puolipökerryksissä Kouvolasta Karkkilaan, missä kiiruhdin viinakauppaan. Ostin pullon pöytäviinaa ja lopuilla rahoilla kolmenkymmenen sentin pätjän lauantaimakkaraa. Join koko yön yksikseni ja mietin. Rakastin oikeastaan sitä toista, mutta nyt tämä toinen oli raskaana. Suhde ei ollut edes vakava, mitä nyt seurusteltiin ja vähän halailtiin. Pelasin koripalloa ja olin vähissä rahoissa. Perhettä en ollut ajatellut perustaa vielä pitkään aikaan.

Aamulla pullo oli tyhjä ja makkara syömättä. Kohme-
losta tarpeeksi toivuttuani lamsin puhelinkioskille. Soitin tyttöystävälleni Tuulikille. Sopersin, että kai me sitten menemme naimisiin kuin kunnon ihmiset. Soita vanhemmillesi, minä maksan häät, kun kerran virheenkin tein.

Häät pidettiin. Appiukko vaikutti tyytyväiseltä. Hän

oli samanlainen roikale kuin minä ja entinen kiekonheiton suomenentäysmies. Hän piti siitä, että urheilin enkä ollut perso viinalle.

Poika syntyi vuonna 1973. Koripallo loppui siihen kauden. Perheellisen oli tienattava.

Maaailman Kauneinta Naista en nähnyt enää koskaan. Kerran etsin häntä kissojen ja koirien kanssa, mutta en löytänyt. Parempi niin. Ei siitä mitään olisi tullut. Hän oli jo kihloissa ja menetetty tapaus. Tuulikki puolestaan osoittautui hienoksi, ymmärtäväiseksi naiseksi. Ikävä kyllä, hänellä kävi niin huono tuuri, että sai ylivilkkaan miehen, jolle tylsä arki on kauhistus.

Piipahdin Finlaysonilla rationalisointihommissa, mutta otin pian pestin Pilvenmäen raviradan toimitusjohtajana. Taas tuli virhe. Pidin kyllä ravipeleistä, palkkakin oli kohtuullinen ja titteli hieno. Käytännössä olin kuitenkin johtokunnan juoksupoika. Otin ilmoittautumisia vastaan, hakkasin jäitä ränneistä ja tein milloin mitäkin rukkashommia. Mittani täytyi vuodessa.

Onneksi pääsin Puolimatkan Humppilan talotehtaalle laskemaan urakoita ja palkkoja. Tein myös jonkin verran myyntityötä, jossa vastapelurikseni sain Pasi Asikaisen, joka kymmenen vuotta myöhemmin perusti kehitysyhtiö Panostajan. Noihin aikoihin Asikaisella oli firma, joka muun muassa osti Puolimatkalta työmaaparakeja ja myi niitä eteenpäin ainakin silloiselle Tie- ja vesirakennuslaitokselle. Puolimatkan myyntiorganisaatioissa kukaan ei pärjännyt puoliröyhkeälle Asikaiselle, joten konttoripäällikkö käski minun kokeilla.

Heti vastuumyyjänä aloitettuani huomasin edeltäjäni virheen: 29 000 markkaa oli jäänyt laskuttamatta. Soitin Asikaiselle. Hän käski käymään Tampereella. Vastasin,

että en tule, täällä on niin kauhea virhe, että se täytyy ensin oikaista. ”Tänne nyt vaan”, Asikainen intti, ”pannaan sauna päälle ja mennään illalla Teivon radalle raveihin.”

Tampereella näytin laskelmani Asikaiselle ja Matti Koskenkorvalle. Asikainen aprikoi ääneen, että mitä virheelle tehtäisiin. ”Kurkkaatko, Matti, kassakaappiin, olisiko siellä Jounille 9000 markkaa?” Asikainen vitsaili. ”Eiköhän panna virhe kolmeen kasaan?” Koskenkorva katsoi kysyvästi Asikaista. Asikainen katsoi minua. Minä purskahdin nauruun.

”Sauna päälle vain. Kylläpä oli edeltäjäni huolimaton poika.”

Myöhemmin Asikainen väitti jättäneensä laskun tahallaan maksamatta, jotta voisi testata minua. Palkkani oli noihin aikoihin 1500 markkaa kuussa, enkä kyennyt vastustamaan kiusausta. Tämän ”starttirahan” ansiosta pääsin niin hyvin väleihin Asikaisen kanssa, että erinäiset ehdotukseni menivät hyvin läpi ja firmakin hyötyi. Fiksun Asikaisen kanssa seurustellessa opin paljon. Pelasimme shakkia ja kävimme raveissa. Humppilaan tullessaan Pasilla oli tapana huutaa, että Jouni tänne ja äkkiä. Tuossa on kolmesataa, lyö minullekin veto illan raveissa.

Muutama vuosi vierähti. Työpaikka oli hyvä, palkka oli kohtuullinen, ja Asikainen muisti välillä bonuksilla. Tuulikillakin oli töitä Kansallis-Osake-Pankissa. Tuulimme toimeen ihan mainiosti, oli rivitaloasunto hyvämaineisella Saarelanmäellä ja kävelymatkan päässä Cumulus, sen ajan kovin menopaikka. Poika kasvoi, tyttö syntyi. Oli varmaa ja vakaata elämää.

Ja minä kaipasin jotain muuta. Jotain enemmän. Jotain jännittävämpää.

Muistan, miten istuin kerran keittiön pöydän ääressä

ynnäilemässä tuloja, menoja ja lainoja. Jotain teki mieli ostaa, olisiko ollut kesämökki, kallis auto vai mitä, mutta rahaa ei joka tapauksessa ollut tarpeeksi. Aikani laskeskeltuani totesin, ettei rahaa tulisi ikinä olemaan tarpeeksi. En ikinä saisi sitä jotain, enkä sen puoleen mitään muutakaan. Hinnat nousisivat samaa vauhtia palkan kanssa. Vaikka kuinka puurtaisimme, polkisimme enemmän tai vähemmän paikallamme.

Onneksi minulla oli suunnitelma B.

Puolimatkan Forssan ja Turun konttorien yhteisissä jalkapallo- ja saunailloissa olin päässyt korttipelin maakuun. Muistini ja laskupääni ansiosta pärjäsin keskivertoa paremmin, joten pelasin aina tilaisuuden tullen. Turun konttoria johtanut Armas Puolimatkan tyttären mies oli niin intohimoinen peluri, että tuli joskus kesken työpäivän Forssaan pelaamaan.

Minä kävin vuorollani kylässä. Kerran Turun konttorilla hän soitti jollekulle ja pyysi viemään 20 000 markkaa käteistä tehtaan portille, mistä minä kuittasin rahat pois lähtiessäni.

Korttiringeissä liikkui paljon isompi raha kuin palkkatyössä. Pelasin yhä enemmän ja aloin seurustella paikallisten ammattipelurien kuten ”Hinnerin” ja ”Vällyn” kanssa. Ennen heidän tapaamistaan minulle oli valjennut, että pokeripelit ovat taitopelejä. Suurin osa vastapelureista roiskii tuurilla, jolla voi joskus menestyä lyhyellä aikavälillä mutta ei koskaan pitkällä aikavälillä. Toisaalta hyväkin pelaaja voi lyödä itsensä poikki, jos kortti ei käy. Pelikassan on kestettävä monet huonot illat ennen kuin taito väistämättä ottaa niskalenkin tuurista.

Pitkää juoksua voi kuitenkin lyhentää, jos pääsee itse jakamaan.

Pääsin suljetun piirin oppiin. Ostin korttipakkoja ja harjoittelin kuusi tuntia illassa. Sekoittelin pakkaa yhdellä kädellä, heittelin pakalla voltteja, opettelin jakamaan pakan alta ja tekemään kaikkia niitä temppuja, joilla pystyy jakamaan itselleen oikeat kortit oikeaan paikkaan.

Tuulikki pani usein makuuhuoneen oven kiinni, koska muoviset kortit suhisivat liikaa. En tiedä, ymmärsikö hän, mitä oikein puuhasin. En tainnut tietää itsekkään, en ainakaan muista kärsineeni omantunnon tuskia sen takia, että harjoittelin korttihuijauksia. Huijaaminen oli siihen aikaan olennainen osa korttipeliä. Siksi korttipeleistä varoiteltiin. Kaikki huijasivat, jotka osasivat. Aiinoa synti oli jäädä kiinni.

Kun pakka alkoi pysyä hyppysissäni, ilmoitin Tuulikille eräänä päivänä vuonna 1978, että ajattelin ottaa lopputilin ja vaihtaa työpaikkaa. Ei, hän vastusteli, pärjäämme hyvin, lainat lyhenevät ja vähän jääkin. Jankutin asiaa, kunnes hän lopulta kysyi, mitä sitten ajattelin tehdä.

Kerroin ryhtyväni korttiammattilaiseksi. Vakuutin, että hyvänä työntekijänä pääsisin kyllä takaisin Puolimatkalle, jos en pärjäisi ja jäisimme pelkästään hänen palkkansa varaan.

Seurasi kolmen päivän hiljaisuus. Tuulikki ei pukahtanut sanaakaan.

*”Suomalaiskodit ovat täynnä väärennöksiä.
Niitä on niin paljon, että pahaa tekee.”*

– JOUNI RANTA

Entinen taidekauppias Jouni Ranta on myynyt satoja väärennöksiä yksityishenkilöille, toisille kauppiaille ja huutokaupoille. Gallen-Kallela, Halonen, Järnefelt, Munsterhjelm, Schjerfbeck, Thesleff, Vanni... Poimi nimi taidekirjasta, ja Ranta on myynyt väärennöksen hänen työstään.

Tunnustuksellisissa muistelmissaan Jouni Ranta paljastaa, millainen väärentäjän paratiisi Suomi on ollut. Taidemuseoiden ja -huutokauppojen lepsu suhtautuminen väärennöksiin loi tilaisuuden, joka teki paljon varkaita. Muistelmien toinen päähenkilö on Taiteilija – suomalainen taidemaalari, jonka työt ovat niin hyviä, että niillä on kerta toisensa jälkeen tehty kymmeniä miljoonia euroja ja huijattu parhaitakin asiantuntijoita.

Kirja on ilmestyessään alkuvuodesta 2017 äärimmäisen ajan-kohtainen, kun Suomen historian suurimman taiderikosvyyhdin käräjöinti alkaa. Syytettynä on koko suomalainen taidemaailma.

Kansi: Timo Numminen

Etukannen maalaus: Keskusrikospoliisi

